

K rozhovoru s marxisty [1957]

Poznámky LvH na večeru u J. L. H. dne 16. 12. 1957

I. Předběžné teze – na vysvětlení

1.

Nemyslím, že by bylo možno očekávat mnoho od nějakého jednání, jehož by se zúčastnili zástupci obou stran (křesťanů i komunistů, církev i strany). Nehledě k otázce samotné možnosti.

2.

Rozhovor, k němuž ovšem nemůže vždy znovu nedocházet, nemůže být veden – alespoň nikoli na počátku – dogmaticky, tj. nesmí být střetnutím pozic; to by nemohlo k ničemu vést. Nemá smysl formulovat nějaké vlastní principiální teze na počátku rozhovoru; takové formulace mohou být leda vedlejším plodem dlouhých rozhovorů, které ovšem budou mít jiný cíl.

3.

Je třeba také vidět, že marxismus není zdaleka něčím hotovým; ještě se sám nenašel, sám si ještě zcela nerozumí. Jakmile však dojde někdy k rozhovorům, marxisté budou nuceni sami se nově a lépe pochopit. A tu velmi záleží na tom, s kým budou hovořit. Na tomto jejich partneru mnoho záleží, kterým směrem se bude marxistické sebepochopení, a tedy i vývoj marxismu ubírat.

4.

Z toho plyne dvojitý závěr. Především, že rozhovor se nesmí omezovat a ani převážně týkat tzv. principiálních otázek, jak se utvářely a ustálily v průběhu novověkého boje mezi moderním myšlením vědy a mezi církevní věroukou, nýbrž že je třeba vést rozhovor o konkrétních věcech a záležitostech na nejširší frontě, tj. ve všech možných oborech.

5.

A to nikoli proto, že „de principiis non est disputandum“, nýbrž proto, že si musíme být vědomi toho, že teprve v průběhu rozhovoru budeme mít možnost vážně ohledat a opravdu zvážit to, co se teprve ukáže jako skutečně principiální. Nejde tedy o žádné oportunní řešení.

6.

To znamená, že musíme být otevřeni, tj. mít otevřené oči a otevřené uši tam, kde nám naši partneři poskytnou možnost, abychom také my nově a lépe pochopili sami sebe. Bez této připravenosti nemůžeme ničeho pozitivního dosáhnout. Nejen my jim, ale také oni nám mohou pomoci.

7.

Druhý závěr však je v tom, že přes všechnu připravenost k novému porozumění sobě samým musíme mít nějakou určitou koncepci tohoto rozhovoru, k němuž dříve či později nutně dojde. Tedy jakousi generální linii celého dalšího průběhu rozhovoru. Bude na nás ležet veliká odpovědnost za celý vývoj rozhovoru.

8.

Stanovení takové generální linie musí mít ovšem ustavičně charakter předběžnosti, otevřené vždy novým opravám. Žádná maršruta. Bude to však věc, kterou bude nezbytno zachovat k užití pro domo; ne tedy věc, předmět rozhovoru. Proto se o ní nebudu už dále zmiňovat, neboť dnes chceme uvažovat nad tím, co bychom v případném rozhovoru svým partnerům řekli.

9.

Bude-li třeba vést rozhovor co nejkonkrétněji a na co nejširší frontě, bude to znamenat, že každý z nás bude muset tento rozhovor vést (a slova „rozhovor“ používáme, abychom se vyhnuli slovům nepřiměřeným, jako je „boj“, „zápas“ apod.) především ve své vlastním oboru. To tedy znamená pro mne, že se budu muset připravit na rozhovor filosofický.

10.

Věřím totiž, že to, čemu říkáme „křesťanská zvěst“, má své důsledky pro všechny oblasti lidského života a lidské činnosti. Odmítám rozdělení života a světa na oblast sakrální a profánní. Proto mám za to, že v rozhovoru filosofickém mohu uvádět v život a ve skutek všechno to, oč nám všem jde a má jít, právě tak jako v každém jiném úseku životním.

11.

A protože, jak jsem už řekl, nemůže jít o nějaké střetnutí principů, má-li mít rozhovor nějaký pozitivní výsledek, mám za to, že nejvhodnější formou nebude pokus o předmětnou analýzu marxismu jako něčeho hotového, petrifikovaného, nýbrž spíše pokus najít v marxismus buď pozitivní body, na něž je možno navázat a z nichž je potom možno jít dál, anebo v něm najít alespoň prázdná místa, která můžeme vidět jako otevřená pro některé body, které je možno bez násilí a bez zbytečného hluku zavést a přispět k jejich zdomácnění v marxismu.

12.

Nyní tedy už nezbyvá než stručně uvést body, o něž nám v případném rozhovoru filosofickém půjde.

II. Vlastní teze – filosofické body

1. Společná je naše fronta proti mechanismu (je možno navázat na dialektiku).
2. Proti hmotným partikulím vnitřně homogenním – subjekty s vnitřní a vnější stránkou
3. Proti primitivnímu kauzalizmu – reaktivita subjektů
4. Proti neměnnosti, věčnému trvání nebo opakování – nové
5. Proti předmětnému myšlení – naslouchání nepředmětné skutečnosti
6. Proti všemocným zákonitostem – otevřenost zraku pro jedinečné
7. Proti adekvátnímu pojetí pravdy – pravda jako základ všeho jsoucího.